

УДК 721(477.86)

ГРОМАДСЬКИЙ ПРОСТІР. ВИЗНАЧЕННЯ ТА СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОГО МІСТА (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА)

БАБІЙ Надія

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна

Поняття «громадський простір» стало звиклим для нинішнього суспільства, популярне та часто використовуване як у професійній лексичі, так, особливо ЗМІ, коли мова йде про утилітарні блага. Проте, вживання терміну не завжди відповідає істинному змістові поняття, часто використовується як окраса добре продуманої маркетингової стратегії. Автором проаналізовані найбільш точні відповідники поняття «громадський простір», наведені приклади різного підходу до його реалізації в умовах сучасної розбудови Івано-Франківська, увагу до них влади та громадськості, відповідне обладнання та повну свободу від обов'язків в облаштуванні деяких таких місць.

Ключові слова: громадський простір, простір громадського використання, Івано-Франківськ.

ВСТУП

В загальному розумінні ми звикло поділяємо міські простори на приватні і громадські, що відрізняються доступністю. Кожна діяльність, пов'язана з перебуванням у місті поза межами власного житла належить до сфери впливу громадського простору. Часто синонімом, чи навіть тотожністю до громадського простору вживають визначення «публічний», хоча визначення ці далеко не рівнозначні. Кожен публічний простір є громадським, але не кожен громадський має доступ до загальної публічності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити статуси громадських просторів міста на основі ключових потреб громади Івано-Франківська, що ним користується.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

На частоту співпадінь двох означень: публічний і громадський накладають відбиток не лише питання власності, а й економічні, соціальні, політичні, культурні чинники периферійності, регіональності і т. д. Традиційно не розглядається громадський простір села, оскільки в ньому переважає приватне господарювання, що має свої усталені традиції, хоча зміна економічних, соціальних чинників і тут

безпосередньо впливає на зміну статусу. Нинішній міський «громадський простір» є вільним лише на певних умовах, має особливу програму свого використання, та боротьби за існування у ньому. Так, за визначенням аналітика CEDOS Ігоря Тищенко, вказані зони мають такі статуси: легально-економічне, соціально-просторове та політичне [4].

Закладені в основу визначення принципи загальної доступності, відносної ізолюваності від сторонніх забруднень та вуличного руху, безпечності, безкоштовного користування та комфортності, універсальності використання, тощо, дозволяють різним групам самостійно організовувати види діяльності, творчо домислювати першочергове призначення об'єкту. Але усе це все-одно є умовним. Кожен громадський простір, створений ким би то не було, зрештою наштовхується на проблему: хто платить гроші – той замовляє музику. Також зауважимо, що в регулятивних актах міського управління і містопланування використовується термін «простір громадського використання», що вже не має наявної частки використання для публічної (в т. ч. політичної) діяльності.

Об'єктами облаштування у місті найчастіше є сквери, пішохідні вулиці, парки, прохідні двори. Традиційно за гаслами створення нового «громадського простору» планується ігровий майданчик із рядом лавочок... Справедливо відмітимо, що останні три роки діяльності міської влади в Івано-Франківську (мер міста – Р. Марцінків) кардинально реанімували вигляд цих територій: на більшості проведено розчищення та стильне облаштування, озеленення, вирівняно тротуари та влаштовано пандуси, вулиці облаштовані спеціальними з'їздами, території огорожені від проїжджої частини, об'єкти благоустрою такі, як лавки, виконані за ергономічними нормами, мають сучасний привабливий вигляд, часто обладнані кабелями чи гніздами для підживлення гаджетів.

Міські ліхтарі також оновлені, переведені на сонячне живлення. Але, кожен з таких об'єктів відповідно має свого, нехай і умовного, благочинця-власника, прізвище, чи логотип якого спочатку з'являються на лавці, а потім обростають біл-бордами навколо. Створюючи привабливий «громадський» простір, вкладник коштів має змогу впливати на існуючий: збільшувати вартість майна, орендної плати, розміщення на території створеного чи реконструйованого простору об'єктів, що не належать до громадських (напр., торгових кіосків, літників, як це нещодавно сталось на вул. Тринітарській [6]).

Іншими формами ініціатив освоєння міських територій є громадські об'єднання та неформальні структури. Багато сучасних громадських комплексів у розвинених країнах організовують так звані поп-арт-кафе [4]. Такі заклади створюють на неосвоєних територіях, причому тимчасовість конструкцій вважається культом. Відсутність строго регламентованих правил гігієни також не є перепорою для їх діяльності. Визначено, що участь в устаткуванні та формуванні закладів

приймають дипломовані дизайнери, тож, на нашу думку, це фактично узаконений сьогодні «бомж-стиль».

Кілька просторів Івано-Франківська свого часу були перетворені саме таким способом. На початку вулиці Шевченка у старій будівлі промислового призначення група ініціативних містян облаштувала останній поверх під дахом та назвала його «Арт-простір IF». Тут проходили майстер-класи та творчі події. Пізніше ініціатори проекту (В. Демків та інші) створили простір для відпочинку на відкритому повітрі. На початковому етапі до групи залучилась архітектор А. Пашинська та урбаніст платформи «Тепле місто» О. Шевченко. Задній двір вказаної території був розчищений та обладнаний власноруч створеними вуличними меблями. У дворіку обладнали дерев'яний настил, дитячий майданчик, проєктор, місце для виступів. За два місяці існування простору «Шевченка Три» були проведені десятки різноманітних подій від сальса-вечірок та переглядів футбольних матчів до родинних святкувань. Вхід на подію безкоштовний, але приймались добровільні пожертви. Експеримент полягав у своєрідному дослідженні готовності громадськості до нового типу «свободи» [5].

Подібний проєкт, під назвою «Павільйон 78» був короткий час облаштований на вул. Січових Стрільців, коло будинку старої типографії. Організаторами проєкту: Р. Рудий, У. Федик, платформа «Тепле місто». Молоді урбаністи проводили дослідження території, щоб зрозуміти актуальні проблеми городян.

Для вирішення долі маленького скверу до івано-франківських учасників приєдналися урбаністи, соціологи, економісти і журналісти з Києва та Львова. Головна мета «Павільйона 78» – проведення архітектурної резиденції. У червні 2015 р. проходили обговорення з жителями Івано-Франківська, лекції істориків і мистецтвознавців. Простір відвідували міський голова та представники департаментів. Паралельно з цим «Павільйон 78» став неформальним місцем для проведення різних подій: ранкової йоги, пряникового воркшопу, обміну «зеленими» ідеями, кіновечора. За час резиденції «Павільйон 78» відвідали 12 практикуючих архітекторів зі Львова, Харкова, Києва, які розробили кілька сценаріїв облаштування скверу перед друкарнею, серед яких врахували буденний формат, а також художні інтервенції, ігрові заходи, концерти і перформанси. Планувалось облаштувати сквер терасою, зупинкою, мобільними елементами та велопарковою.

Ще один цікавий проєкт 2015-го року був реалізований платформою «Тепле Місто» [3], за підтримки Urban Project, GIZ Lviv - перші в Івано-Франківську парклети (вул. Грушевського), об'єкти, що є продовженням пішохідної зони, спробою перетворення паркомісця на тротуарі в громадський простір для людей. Парклет наглядно демонструє, скільки місця в громадському просторі займає один автомобіль. Конструкції впродовж 5-ти днів створювала команда: дизайн, проектування, розкрій, монтаж.

Громадська діячка, голова об'єднання «Мама Прикарпаття» - М. Вершиніна - стала ініціатором створення сучасного простору для дітей. Історія будівництва дитячого майданчика на Міцкевича почалась з конкурсу, оголошеного 2014-го р. та єдиного учасника і переможця. Неоднозначність відгуків - понад 700 коментарів – змусила організаторів оголосити «Міжнародний архітектурний конкурс Child-friendly public space», [1], через що зібрано 82 проекти з 28 країн світу. Було обрано п'ять локацій міста, включаючи і першочерговий. Журі з України, Польщі, Австрії, Німеччини, Канади та Чилі присудили премії, які вдалося зібрати з допомогою місцевих бізнесів та меценатів. По закінченню проекти були передані місту, тож, можливо, колись ми побачимо їх у реалізації. Один з переможців-проектів, зрештою, реалізований, хоча і в значно зменшеному масштабі.

ВИСНОВКИ Як показує досвід, поняття «громадський простір» міцно закріпилось у буденній лексиці. Теоретично, воно повинно асоціюватись у громадян із правом на місто, міські свободи, та на практиці означає переважно місце громадського користування. Найчастіше обладнання таких просторів ініціюється комунальними та містобудівельними службами, мало прив'язане до потреб різноманітних соціальних груп, не враховує статистичні дані щодо потреб громадян і є скорше елементом благоустрою. Також стратегія облаштування громадських просторів обростає зрештою додатковими вигодами для вкладників коштів.

Альтернативні проекти, запропоновані ініціативними громадськими організаціями є просторовими експериментами, пропозиціями екологічного способу містокористування та мислення, культурних ініціатив. На жаль, ці ініціативи переважно недовготривалі, і хоча й мають амбітні цілі, реалізуються за принципом 1/10 від початкової мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Місто дружнє до дітей | архітектурний конкурс - child-friendly . – опубл. : <http://child-friendly.org/ukr>
2. Панченков О. Публичное пространство города перед лицом вызовов современности: мобильность и «злоупотребление публичностью» // НЛО, 2012, №117. – опубл.: <http://magazines.russ.ru/nlo/2012/117/p33-pr.html>
3. Парклети в Івано-Франківську - альтернативний громадський простір. – режим доступу: <https://youtu.be/s4Gv1PcvWSY>
4. Тищенко І. Що таке міський публічний простір // <https://mistosite.org.ua/uk/articles/shho-take-miskyj-publichnyj-prostir>
5. Своими руками: Как в Ивано-Франковске обустривают дворики и общественные пространства [Електрон. ресурс]. — Режим доступу: <http://bzh.life/posts/kak-v-ivano-frankovske-obustrivayut-dvoriki-i-obschestvennyye-prostranstva>
6. Треба посунути: Руслан Марцінків про скандальний літник на Тринітарській // Галка, 10 квітня, 2018. – опубл.: <http://galka.if.ua/treba-posunuti-ruslan-martsinkiv-pro-skandalnij-litnik-na-trinitarskij>

ВАНІ І.

PUBLIC SPACE. DEFINITION AND WAYS OF REALIZATION IN REALITIES OF MODERN TOWN (ON EXAMPLE OF IVANO-FRANKIVSK)

The concept of "public space" has become accustomed for the current society, popular and often used not only in professional vocabulary, especially, in the media too, when it comes to utilitarian goods. However, the use of the term does not always correspond to the true meaning of the term, often used as a decoration of well thought out marketing strategy. The author has analyzed the most exact correspondences of the concept of "public space", has given examples of different approach to its realization in conditions of modern development of Ivano-Frankivsk, attention to them to the authorities and the public, the corresponding equipment and complete freedom from duties in the arrangement of some such given places.

Key words: *public space, the space of public use, Ivano-Frankivsk.*